

UDK 808.62–316.3

Izvorni znanstveni članak

Prihvaćeno za tisak 20. 10. 1998.

Maslina Ljubičić
Filozofski fakultet, Zagreb

Bilješke o semantičkoj specijalizaciji posuđenica

U članku se obrađuju primjeri semantičke specijalizacije posuđenica u hrvatskom jeziku, koji nas dovode do pitanja amelioracije i pejoracije značenja, uvrštenja u rječnik, lažnih parova i daljnjeg mijenjanja značenja.

I. Uvodne napomene: o posuđenicama i njihovom značenju

0.1. Kad jedan jezik preuzme iz drugoga neku riječ, ona doživljava fonološke, morfološke i semantičke promjene, jer se treba prilagoditi jeziku primatelju. Semantička razina posebno je zanimljiva već samim time što se kronološki razlikuje od fonološke ili morfološke, kao što se uzrok razlikuje od posljedice.

Naime, fonološka i morfološka komponenta ulaze u igru tek pošto se strana riječ počne upotrebljavati u drugome jeziku. Budući da su fonološki i morfološki sustavi dvaju jezika u načelu različiti, strana će riječ nužno doživjeti veće ili manje fonološke i morfološke promjene, najčešće se prilagođavajući jeziku primatelju, ili — mnogo rjeđe — unoseći neke inovacije u njegov sustav. Dakle, promjene na fonološkoj i morfoložkoj razini posljedica su preuzimanja strane riječi.

Za razliku od spomenutih, semantičku komponentu valja proučavati kao uzrok leksičke importacije, jer stranu riječ prihvaćamo najčešće zbog značenja, da bismo imenovali nepodudarne ili nepostojeće elemente kulture s kojima smo došli u doticaj ili smo ih preuzeli iz druge jezične zajednice.¹ Hope objašnjava:

¹ Dijakronijski gledano, zbog toga u leksiku dolazi do naglih inovacija. Za razliku od morfološkog i fonološkog sustava, »le vocabulaire est sujet à des innovations brusques et capricieuses. Il traduit des influences de civilisation, plutôt que la continuité linguistique, exprimée par le classement généalogique« (Meillet, 1938., str. 59).

»Very often the motives for borrowing are to be sought in a language's need to keep abreast of a constantly changing world with its new inventions, techniques, historical, political, economic or social situations or interests.«² Takvim posuđenicama »iz potrebe« često se u jeziku popunjavaju leksičke praznine.

Dakle, značenje riječi najuže je povezano s uzrokom leksičkoga posuđivanja. Taj uzrok, odnosno značenje riječi u fazi primarne adaptacije objašnjava se sociolingvističkim čimbenicima, koji imaju presudnu važnost u kontaktnoj lingvistici.

0.2. No ne smijemo zaboraviti da se značenje riječi može mijenjati, što dako vrijedi i za posuđenice: i kasnije, pošto se riječ posve integrira u sustav jezika primatelja, može doći do promjene značenja. Naime, kad prođe kroz stadij primarne adaptacije, riječ preuzeta iz drugoga jezika više se ne osjeća kao strana. Smatra se da se posuđenica ponaša kao svaka druga riječ. Može proći kroz daljnju fonološku, morfološku i semantičku adaptaciju koja se najčešće naziva sekundarnom i nema nikakve veze s jezikom iz kojega je preuzeta.³

0.3. Kad se riječi posuđuju »iz potrebe«, onima koji stranu riječ prihvataju primarno je značenje, a oblik je tek »popratna pojava«. Naravno, morfonološki oblik osjeća se kao nositelj toga značenja, jer je u svijesti govornika nekoga jezika nerazdvojivo vezan s pripadnim sadržajem: premda je izraz riječi arbitrarano u odnosu na sadržaj, u određenom jezičnom sustavu je konvencionalan. Sa psiholingvističkog gledišta zanimljivo je pitanje u kojoj mjeri govornik koji upotrebljava stranu riječ osjeća tu konvencionalnu povezanost s jezikom davateljem, a u kojoj mjeri s jezikom primateljem.

0.4. Za razliku od posuđenica »iz potrebe«, kod posuđenica »iz luksusa« strani izraz nikako nije samo »popratna pojava«, to jest ne služi samo za označivanje nekoga sadržaja, nego može biti čak i važniji od sadržaja. Počesto je riječ o jezičnom snobizmu.⁴ U tom slučaju u govornikovoj svijesti veza s jezikom davateljem itekako je živa. Primjerice, u šatrovačkom govoru termini *frend*, *frendica* istoznačni su riječima *prijatelj*, *prijateljica*, ali se upotrebljavaju baš zato što potječu iz engleskoga.⁵

1.0. Premda značenje posuđenice može biti nepromijenjeno u odnosu na jezik iz kojega je preuzeta,⁶ jezik primatelj stranoj riječi u pravilu smanjuje broj značenja. Dapače, možemo kazati da se broj značenja izvorno polisemantičkih riječi najčešće svodi na jedno. Primjerice, prema velikom Websterovu rječniku, već spomenuta riječ *friend* ima u engleskom deset značenja, a u hrvatski je preuzeta samo u prvome značenju.⁷ Tumačeći semantičke promjene vezane za

2 Navedeno iz Hope, 1971., str. 726.

3 Usp. Filipović, 1986., §§ 4.1.3.–4.1.10.

4 Za »le snobisme linguistique« usp. Ullmann, 1952., str. 169 i *passim*; *idem*, 1967., str. 214 i *passim*; ulomak naslovljen »Linguistic Snobbery« u Hope, 1971., str. 734.

5 Usp. ovdje u nastavku § 10.0. Anglicizmi *frend*, *frendica* zabilježeni su u Filipović, 1990., str. 155.

6 Nulta semantička ekstenzija (*zero semantic extension*) — termin R. Filipovića (1986., § 7.4.3. i *passim*).

7 Usp. Webster's *Third*, 1976., str. 911.

adaptaciju posuđenica, Deroy govori o takvoj *simplification du sens originel*: »En effet, très souvent, les mots sont empruntés avec un seul sens, alors qu'ils en possédaient deux ou plusieurs dans la langue donneuse«. ⁸ Kao što znamo, strana riječ prodire u jezik »da se zadovolji potreba imenovanja preuzetog predmeta ili pojma iz kulture i civilizacije zemlje jezika davaoca, a to je obično samo jedno značenje«. ⁹

Prema tome, za razliku od posuđenice, riječ u jeziku iz kojega je preuzeta najčešće ima više značenja: ono što podrazumijevamo pod hrvatskim *imidž* ('nečiji izgled, ponašanje, osobine, karakter itd., naročito u očima drugih, dojam što ga netko ili nešto ostavlja na okolinu') tek je jedno od sporednih značenja engleske imenice *image*. ¹⁰

II. Nekoliko primjera semantičke specijalizacije

Talijanski *handicappato*

2.0. Stranoj riječi može biti i suženo značenjsko polje, a tada govorimo o semantičkoj specijalizaciji. Neka nam kao primjer posluži talijanska riječ *handicappato*, particip prošli glagola *handicappare* (od engleskoga *handicap*). Oblik *handicappato* često ima funkciju pridjeva (*un ragazzo handicappato*) ili imenice (*uno handicappato*), posebno u značenju 'menomato, colpito da una minorazione fisiopsichica irreversibile o anche progressiva (riferito soprattutto a spastici, distrofici, paraplegici, emofilici)'. ¹¹

2.1. Engleski *handicap* u osnovnom je značenju športski termin. Značenje imenice je 'a race or other competition in which difficulties are imposed on the superior contestants, or advantages given to the inferior, to make their chances of winning equal', 'such a difficulty or advantage'. Glagol znači 'to give handicap or handicaps to (contestants)'. ¹²

Imenica *handicap* i glagol *to handicap* prvo su se semantički proširili time što su se počeli primjenjivati i izvan domene športa. U metaforičkoj uporabi imenica je počela značiti 'onemogućenje, otežanje, opterećenje, poteškoća, zapreka uopće', a glagol 'spriječiti, otežati, onemogućiti, staviti u nepovoljniji položaj, sputati, sputavati'. ¹³ Spomenuto izvedeno značenje nalazimo u izvornom engleskom, kao i u jezicima primateljima talijanskom i hrvatskom. Dapače, Rječnik dviju Matica i Anić — za razliku od Klaića i Šimundića — tumače

⁸ Deroy, 1956., str. 265.

⁹ Filipović, 1986., § 4.4.1.

¹⁰ Definiciju značenja riječi *image* preuzeli smo iz Filipović (1990., str. 170), gdje je zabilježeno da je to šesto od ukupno sedam značenja engleske riječi *image*, koliko ih bilježi *Longman Dictionary of Contemporary English*, London, 1978.

¹¹ Navedeno iz De Felice — Duro, 1974., str. 902. U talijanskom se osim *handicappare*, *handicappato* javlja i grafija *andicappare*, *andicappato*.

¹² Navedeno iz Webster's New, 1976., str. 643.

¹³ Navedeno iz Klaić, 1988., str. 330–331,

hendikep prvo kao 'otežavajuća okolnost', a tek nakon toga daju značenje koje ta imenica ima u športu.¹⁴ No, aktualno stanje u hrvatskom najvjernije je zabilježeno u Filipovićevu rječniku anglicizama, gdje *hendikep* nije navedeno kao športski termin, već se samo daju značenja 'poteškoća, smetnja, zapreka' i 'fizički nedostatak'.¹⁵ Ni glagol *hendikepirati* nema u hrvatskom značenje športskog termina, u čemu se slažu svi naši konzultirani riječnici.

2.2. U talijanskom je potom došlo do specijalizacije unutar semantičkoga polja u kojemu engleski glagol *to handicap*, talijanski *handicappare* ili hrvatski *hendikepirati* ima spomenuto preneseno značenje. Zbog toga ćemo *riabilitazione degli handicappati* najčešće prevesti kao *rehabilitacija invalida*.¹⁶ Naime, talijanska imenica *uno handicappato* uobičajen je ekvivalent našem *invalid*. Premda i hrvatska izvedenica *hendikepiran* može značiti 'invalidan',¹⁷ valja naglasiti da se talijanski pridjev *handicappato* u tome značenju javlja daleko češće. Robertov rječnik nam otkriva da i u francuskom *handicapé* ili *handicapé physique* »tend à remplacer infirme«.¹⁸

2.3. Neprijepono je da pojmove 'invalid' i 'invalidnost' zahvaća ono što Ullmann naziva *tabou de délicatesse*: »On atténue souvent les communications et constatations désagréables: celles ayant trait à la mort, à la maladie, aux infirmités, aux crimes, aux défauts, etc.«. Razmatrajući »les procédés que la langue met en oeuvre pour faire face aux tabous«, isti autor zapaža: »Parmi les remplacements lexicaux, l'emprunt fournit une solution commode«.¹⁹ Posuđenica iz engleskoga u specijaliziranom značenju (tal. *handicappato*, fr. *handicapé*) doista može prikladno poslužiti kao ublaženica kojom se izbjegava uporaba riječi koja znači 'invalid'.

U švedskom rječniku kao prvo značenje imenice *handikapp* čitamo upravo 'invalidnost, hendikep', a tek zatim 'hendikep, davanje prednosti'.²⁰ *Handikappad* znači 'invalidan, hendikepiran', a *handikappersättning* 'invalidnina, invalidska mirovina'. Kažimo na kraju kako zamjećujemo da se i u hrvatskom pridjev *hendikepiran* sve više rabi u spomenutom značenju.

14 Usp. *id.*; Šimundić, 1994., str. 70; *Rječnik* dviju Matica, I., 1967., str. 174–175; Anić, 1994., str. 248.

15 Usp. Filipović, 1990., str. 164. Ovo hrvatsko značenje odgovara trećem značenju izvorne engleske riječi prema *Webster's Third* (1976., str. 1027): 'a disadvantage that makes achievement unusually difficult'; *esp*: 'a physical disability that limits the capacity to work'.

16 Tal. imenica *invalido* najčešće ima uže značenje od naše *invalid*, jer po nekim rječnicima znači samo 'ratni vojni invalid' (usp. De Felice — Duro, 1974., str. 1029; Zingarelli, 1963, str. 809), odnosno posebno se odnosi (tal. odrednica u rječniku *spec.*) na 'soldato non più valido al servizio militare' (*Dizionario Garzanti*, 1965, str. 894). *Lo Zingarelli Gigante* (1993., str. 937) navodi općenito značenje 'persona invalida, inabile'.

17 Hrv. *hendikepiran* 'spriječen da nešto učini', 'invalidan' (Filipović, 1990., str. 164). Šimundić (1994., str. 71) uz *hendikepirati* piše istoznačnice: *oštetiti; pogoditi, zadesiti; unesrećiti (se); zaoštati (u razvoju)*.

18 Usp. Robert, 1996., str. 1070. U ranijem izdanju Robertov rječnik (1977., str. 911) još ne daje tu opasku. Ova posuđenica, koja je (prema istome izvoru) prvi put registrirana 1957., zaista se iznimno uspjela probiti, kad čak istiskuje izvornu francusku riječ.

19 Usp. Ullmann, 1952., poglavlje *Tabou et euphemisme*, str. 359–364. Cit. str. 261, 262 i 263.

20 Podaci za švedski iz *Svenska-kroatiskt lexikon*, 1994., str. 179.

Knjižničar i bibliotekar

3.0. Ukoliko u jeziku primatelju postoji ili se stvori domaći termin istoga značenja, strana riječ, odnosno posuđenica, bit će joj sinonim. Primjerice u hrvatskom *mass-media*, *mas mediji*, *mediji*²¹ — *sredstva masovnog ili javnog informiranja*, *komunikacije* ili *priopćavanja*, *priopćivala*; *keš* — *gotovina*; *frend*, *frendica* — *prijatelj*, *prijateljica*. U talijanskom *basket-ball*, *basket*²² — *pallacanestro*; *grape-fruit* — *pompelmo*.

3.1. No, pravih istoznačnica veoma je malo. U vezi s time često se navode Ullmannove riječi: »it is almost a truism that total synonymy is an extremely rare occurrence, a luxury which language can ill afford«.²³ Budući da je sinonimija na neki način jezični luksuz, jer se protivi jezičnoj ekonomičnosti, njome se otvaraju nove mogućnosti. Jednomu od sinonima može se smanjiti frekvencija upotrebe pa se on može i izgubiti, ili se značenje jednoga ili obaju termina može specijalizirati.²⁴

3.1.1. Neka nam kao primjer za ovu posljednju mogućnost posluže imenice *knjižničar* i *bibliotekar*, koje su istoznačne, upravo kao i imenice *knjižnica* i *biblioteka* od kojih su izvedene. Konstatirajući kako »la synonymie intégrale répugne au sentiment linguistique«, Ullmann navodi rješenje: »On la résoudra donc en répartissant entre les synonymes les diverses nuances de leur signification commune«.²⁵ Tu je pojavu Bréal nazvao »loi de répartition«.²⁶

Doista, u bibliotekarskoj struci termini *knjižničar* i *bibliotekar* semantički su se specijalizirali, jer stručna osoba koju nazivamo bibliotekarom ima visoku stručnu spremu, dok knjižničar ima srednju ili višu spremu. Za razliku od Rječnika Matica i Klaićeva rječnika, Anić tumači *bibliotekar* kao terminologiziranu riječ: »posebnim ispitom i znanjima osposobljen stručnjak za rad u biblioteci i sa svim specijalnim fondovima knjiga«.²⁷

Očito je da je u spomenutom slučaju značenje suženo pošto je riječ *bibliotekar* integrirana u hrvatski jezični sustav. Zato bih tu naknadnu restrikciju

21 Usp. Klaić, 1988., str. 854; Filipović, 1990., str. 191. *Medij* ili u pl. *mediji* nastalo je elipsom u sekundarnoj adaptaciji.

22 Tal. *basket* ima značenje različito od engl. *basket* 'košara', jer je u talijanskom ta riječ nastala elipsom od *basket-ball*: ispušten je drugi dio složenice, ali je preostali zadržao značenje cjeline ('košarka'). Usp. Ullmann, 1967., str. 355. I u hrvatskom postoji *basketbol*, *baskitbol*, *basket* (Filipović, 1990., str. 100), no upotrebljava se mnogo rjeđe nego u talijanskom. Za elipsu u jezičnom posuđivanju v. Filipović, 1986., §§ 7.3.2.2, 7.4.7. i *passim*; Filipović, 1990., str. 69–70.

23 Prenosimo iz Lyons, 1979., str. 447.

24 Govoreći o dvostrukoj seriji riječi u engleskom (saksonske i latinske odnosno francuske), kojima je značenje u početku bilo jednako, Bréal (1924., str. 265) ističe mogućnost jezičnog obogaćenja zahvaljujući semantičkoj diferencijaciji: »car il est impossible qu'entre ces synonymes il ne s'établisse point de différences qui sont autant de ressources nouvelles pour la pensée«.

25 Navedeno u Ullmann, 1952., str. 185.

26 Usp. Bréal, 1924., poglavlje »La loi de répartition«, str. 26–38. »Nous appelons 'répartition' l'ordre intentionnel par suite duquel des mots qui devraient être synonymes, et qui l'étaient en effet, ont pris cependant des sens différents et ne peuvent plus s'employer l'un pour l'autre« (ib., str. 26).

27 Anić, 1994., str. 41.

značenja identificirala kao sekundarnu semantičku adaptaciju u stručnom jeziku. U općoj upotrebi, izvan bibliotekarske struke, *knjižničar* i *bibliotekar* i dalje su sinonimi.

Boutique, butik

4.0. Navest ću još nekoliko primjera semantičke adaptacije kojom jezik primatelj sužuje značenjsko polje stranih riječi.

Francuska riječ *boutique* ('trgovina') upotrebljava se u novije vrijeme i u drugim jezicima, npr. u talijanskom, španjolskom, engleskom, njemačkom i hrvatskom. Kod nas se najčešće javlja u kroatiziranoj grafiji *butik*, a označuje trgovinu u kojoj se prodaje modna odjeća izrađena u malom broju primjeraka.

4.1. Zanimljivo je da u talijanskom otprije postoji imenica iste etimologije, *bottega* (od grčkoga *ἡποθήκη* 'skladište, spremište'), kojoj je značenje 'trgovina, prodavaonica' (npr. *b. di macellaio*, *b. di ferramenta*) ili 'radionica' (*b. di falegname*, *b. di calzolaio*), upravo kao i u hrvatskom istoznačna dijalektalna posuđenica iz talijanskoga odnosno mletačkoga — *butiga*.²⁸

4.2. Nije teško zaključiti da je termin *boutique*, u francuskom istoznačan talijanskome *bottega* i našem regionalizmu *butiga*, prelaskom iz francuskoga suzio semantičko polje. U njemačkom je imenica *Boutique* sinonim *Modegeschäft*.²⁹ Dapače, mnogi talijanski rječnici (Garzanti, Passerini Tosi, De Felice–Duro) preciziraju da je *boutique* trgovina u kojoj se prodaju isključivo ženski modni predmeti, a isto specijalizirano značenje navodi i veliki Websterov engleski rječnik.³⁰ *Lo Zingarelli Gigante* toliko ne sužava značenje, jer definira *boutique* kao *negozio elegante di abiti e accessori di abbigliamento*.

4.3. U hrvatskim rječnicima nalazimo i oblik *butika*. Rječnik dviju Matica bilježi da je to pokrajinska riječ, navodi citat iz Begovića, te upućuje na natuknicu *butiga*, koja je pokrajinski talijanizam ('prodavaonica, dućan'). U našem Rječniku stranih riječi objašnjeno je da je *butika* hrvatska adaptacija francuskoga *boutique*, nalazimo je kod Matoša, a znači isto što i *butiga* ('dućan, prodavaonica, trgovina, radionica i lokal za saobraćanje s mušterijama istodobno'). Oba rječnika navode pisce koji upotrebljavaju oblik *butika*, jer je očito rjeđi nego *butiga*. Imenica *butika*, koju nalazimo i kod Šenoe,³¹ mogla je u hrvatski ući posredstvom njemačkoga, gdje *Butike* kao i *Budike* znači 'dućančić, trgovinica'.³²

28 Za tal. *bottega* usp. De Felice — Duro, 1974., str. 280. Za mletački *botega* usp. Miotto, 1984., str. 31. Za hrv. *butiga* usp. Rječnik dviju Matica, I., 1967., str. 301; Benešić, 1986., str. 200; Klaić, 1988., str. 207; Anić, 1994., str. 75.

29 Usp. *Dizionario Sansoni*, 1982., II., str. 77. To značenje, isto kao u hrvatskom, navodi i američki *Webster's New*, 1976., str. 167.

30 Usp. *Webster's Third*, 1976., str. 261. Ovaj rječnik navodi i drugo značenje, nastalo metonimijom: 'a utilitarian or luxury item lavishly decorated (as with gilt sequins, jewels)'.

31 Usp. Benešić, 1986., str. 200.

32 Usp. Jakić — Hurm, 1989., str. 51; *Dizionario Sansoni*, 1982., I., str. 117; *Budike* 'botteguc-cia'.

4.4. Prema Benešićevu rječniku postoji razlika u značenju: *butiga* je 'dućan, trgovina, štacun', a *butika* 'posao, poduzeće, zavod'.

Klaić bilježi i drugo značenje natuknice *butiga*: tumači da je to u prostačkom govoru 'šlic, rasporak (na hlačama)'. Očito je da je spomenuto preneseno značenje preuzeto, kao i osnovno, iz mletačkoga dijalekta, gdje *botega* znači 'lo sparato dei calzoni, abbottonatura dei calzoni'.³³ Talijanski rječnik DISC bilježi šaljivi izraz *avere la bottega aperta*, uz tumačenje: »in senso scherzoso, la patta dei pantaloni sbottonata«.

4.5. Za razliku od Matičina i Benešićeva rječnika, Klaić navodi i natuknicu *butik*, tumačeći da je to »u novije vrijeme vrlo prodorna riječ koja znači isto što i *butika*, *butiga*«. Ne možemo se složiti s tim značenjem ove doista prodorne riječi, već prije s onim što ga daje Anić: 'obrt i trgovina odjevnim predmetima koji se izrađuju po vlastitoj zamisli u malim serijama'. Doista, ispustimo li iz definicije »po vlastitoj zamisli«, to je danas u hrvatskom značenje spomenute posuđenice — specijalizirano, kao i u drugim europskim jezicima.

4.5.1. Dodajmo da je *bùtika* transmorfemizirana francuska imenica ženskoga roda (*la boutique*) ili transmorfemizirani njemački galicizam (*die Butike*). Oblik *bùtik* predstavlja adaptaciju francuske riječi prema izgovoru, te postaje muškoga roda, uklapajući se među izvedenice na *-ik* ili *-ik* (kao *klèrik*, *cìnik* ili *brànik*, *cjènik*, *zvònik*).³⁴

4.6. Usporedbom posuđenica *butiga* i *butik* vidimo kako riječi iste etimologije koje postoje u različitim jezicima u istome značenju ('trgovina': tal. *bottega*, fr. *boutique*) mogu iz tih jezika biti preuzete nezavisno jedna od druge, pri čemu se različito semantički adaptiraju. U našem slučaju *butik* ima drugačije — specijalizirano značenje.

Primjer imenice *butik* u odnosu na *butika* pokazuje nam da se neka riječ može posuditi dva puta iz istog jezika (iz francuskoga; *butika* možda posredstvom njemačkoga), oblik joj se može različito adaptirati, a i značenje može biti drugačije.

Riječi *butiga*, *butika* i *butik* podsjećaju nas na važnost alotropije u jeziku.³⁵ Etimološki ista riječ služi kao farmaceutski termin — *apoteka*, istoznačan našemu neologizmu *ljekarna*.³⁶

33 Usp. Rosamani, 1958., str. 109; Miotto, 1984., str. 21. Ne mislimo da se *butiga* u tome značenju upotrebljava u prostačkom govoru, već je to dijalektalni kolokvijalizam.

34 Usp. Babić, 1986., §§ 698–723, 734. Klaić (1988., str. 207) bilježi akcent *butik* (kao hrv. dijalekt. *šljivik*, *zvonik*).

35 U romanskim jezicima postoje »pučke« i »učene« etimološke dublete ili alotropi. Za tal. usp. Gabrielli, 1956., str. 207–8; Regula–Jernej, 1965., str. 512; Tekavčić, 1972., § 1998; Dardano–Trifone, 1995., str. 507–9. Ullmann (1952., 191) govori o »dvostrukoj klavijaturi« (*double clavier*) u francuskom jeziku: »Il existe en français de nombreuses paires de mots, l'un autochtone, l'autre savant, pour désigner des notions apparentées«. Između njih postoje semantičke i stilske razlike. »Le modèle une fois créé, l'opposition entre synonymes, ou voisins sémantiques, autochtones et savants ne se limite plus aux latinismes« (*id.*, str. 192). Za »doublets by borrowing« (izvorne francuske riječi i talijanizme u francuskom; izvorne talijanske riječi i galicizme u talijanskom) usp. Hope, 1971., str. 671. Već je Bréal govorio o dvostrukoj seriji riječi u engleskom (v. ovdje bilj. 23), a Ullmann objašnjava da je u tome slučaju riječ o dvostrukoj ili čak trostrukoj klavijaturi vokabulara (germansko–francuska ili germansko–francusko–latinska). Usp. Ullmann, 1952., str. 191.

36 Usp. Skok, 1971., str. 245.

U njemačkom nalazimo još više alotropa, jer osim francuske *Boutique* postoji i posudenica iz španjolskoga *Bodega* 'vinski podrum'. Rekli smo da je već spomenutoj riječi *Butike* (»eindeutschend für *Boutique*«)³⁷ istoznačna *Budike* (»Anlehnung an *Bude* zu *Boutique*«),³⁸ a isti etimon krije se i u riječi *Bottich*³⁹ ('badanj, kaca').

U španjolskom *bodega* osim 'vinski podrum' znači i 'smočnica, spremnica živinskih namirnica', 'nisko skladište u pristaništu', 'unutrašnji dio broda', a etimološki augmentativ *bodegón* čak može imati metonimijsko značenje 'pintura donde se representan cosas comestibles, vasijas y utensilios domésticos'.⁴⁰ U španjolskom postoji i *botica* 'trgovina', 'ljekarna', čime opet dolazimo do riječi formalno najbliže grčkomu etimonu — njem. *Apotheke*, hrv. *apoteka*.

Botica je u portugalskom stari naziv za ljekarnu, a *bodega* je doživjela pejoraciju značenja ('taberna imunda', 'tasca', 'baiuca', 'casa muito suja', 'comida mal feita', 'porcaria').⁴¹ Moderna posudenica iz francuskoga (*boutique*) prilagođena je portugalskome u *butique*,⁴² dok talijanizam *botequim* znači 'kavana, bar',⁴³ kao i kolokvijalna riječ *boteco*.⁴⁴

4.7. Činjenica da *boutique* ima u talijanskom, španjolskom, engleskom, njemačkom i hrvatskom isto specijalizirano značenje upozorava nas da je vjerojatno nisu svi spomenuti jezici preuzeli izravno iz francuskoga, pa je i u hrvatski možda ušla preko drugoga jezika. Jezik posrednik mogao nam je biti talijanski. Naime, u talijanskom rječniku tiskanom prije više od trideset godina nalazimo tumačenje kojim se specijalizirano značenje o kojemu govorimo vezuje upravo za Italiju.⁴⁵

S druge strane, sredinom sedamdesetih godina Larousseova izdanja rječnika u francuskom još ne registriraju spomenuto uže značenje riječi *boutique*.⁴⁶ Podrobnijim traženjem nalazimo ga u Robertovu rječniku iz 1977: 'magasin de confection d'un grand couturier' i odmah nešto šire 'magasin de prêt-à-porter

37 Wahrig, 1981., stupac 802. U švedskom i norveškom također nalazimo prilagođenice istoga značenja: šv. *butik*, norv. *butikk* 'prodavaonica, radnja, trgovina, dućan'. Usp. *Svensk-kroatisk lexikon*, 1994., str. 71; Bakker et al., 1990., str. 59.

38 Duden, 1996., str. 290. Osnovno značenje *die Bude* je 'daščara'.

39 *Bottich* je »vermutlich vermischung von mlat. *potecha* = Abstellraum, Vorratslager (< lat. *apotheca*) mit mlat. *butica* = Fass (vlat. *buttis*)«. *Id.*, str. 277.

40 To je treće značenje imenice *bodegón*. Prva dva su: 'tienda donde se guisan y dan de comer viandas ordinarias', 'taberna' (*Vox*, 1967., str. 250). Hispanizam *bodega* prihvaćen je i u engleskom ('a small grocery store', 'a wine shop'). Usp. *Webster's New*, 1976., str. 157.

41 Usp. Almeida Costa-Sampaio e Melo, 1997., str. 286. Radoš, [1977.], str. 331: *bodega* 'krčma, taverna'; (fig.) 'neukusna hrana' 'prljavština'. Whitlam et al., 1997., *Portuguese-English*, str. 45: *bodega* 'piece of rubbish'.

42 Usp. *ib.*, str. 48.

43 Usp. *ib.*, str. 46; Radoš, [1997.], str. 332. Almeida Costa i Sampaio e Melo tumače da *botequim* dolazi od tal. *botteghino* 'local de venda de bilhetes de lotaria'.

44 Usp. Whitlam et al., 1997., *Portuguese-English*, str. 46.

45 Devoto i Oli (1967., I., str. 361) bilježe uz natuknicu *boutique: Part.*, in *Italia piccolo negozio elegante di oggetti di lusso e abbigliamento*.

46 Usp. *Petit Larousse*, 1974., str. 135; *Lexis*, 1975., str. 210.

en général'.⁴⁷ To novo značenje navodi *Le Petit Larousse* iz 1993. ('magasin où un grand couturier vend sous sa griffe des accessoires ou des articles de confection'). U francuskom je moglo nastati nezavisno, moglo je ući iz talijanskoga, ili je talijanski pojačao tu uporabu riječi *boutique* u francuskom. Ako je neki drugi jezik preuzeo spomenutu imenicu u specijaliziranom značenju izravno iz francuskoga, prilikom prijelaza u jezik primatelj došlo je samo do smanjenja broja značenja, a ne do suženja značenjskoga polja.

Makina i biznis

5.0. Jedan jezik može iz drugoga posuditi dva puta istu riječ u različitim značenjima. Takav je slučaj talijanske imenice *macchina*, koja u hrvatskom ima specijalizirano, odnosno čak dva značenja specijalizirana na različitim jezično–stilskim razinama.

Od općenitoga značenja koje ima u talijanskom ('stroj, sprava'), *makina* je u Dalmaciji postala uobičajen naziv za šivaći stroj.⁴⁸ U zagrebačkom pak žargonu *makina* označava bolji, odnosno skuplji osobni automobil, premda je u talijanskom *macchina* naprosto 'automobil'.⁴⁹ Ova razlika u značenju iste talijanske riječi, koja je u različitim razdobljima prodrila u hrvatski jezik i oba se puta specijalizirala, znakovita je jer pokazuje kako je sociolingvističko okružje u kojemu je termin u naše vrijeme preuzet u zagrebački govor različito od onoga u kojemu je bio preuzet u dalmatinski dijalekt.

6.0. Isto suvremeno sociolingvističko okružje osvjetljava i riječ *biznis* (engl. *business*), fonološki i morfološki potpuno adaptiranu, u značenju 'unosan posao, najčešće privatn'. Rijetki govornici osjećaju *biznis* čak kao pomalo pejorativan termin,⁵⁰ a vrlo rijetki kao neutralan.

Od naših leksikografa neutralno značenje, kao u jeziku davatelju, bilježi Klaić: 'posao, trgovina, šćar', 'poslovna struka'. Matićin rječnik tumači 'unosan posao, trgovina'. Anić kao prvo značenje navodi 'poslovanje s velikim kapitalom, sklapanje velikih poslova', a kao drugo razgovorno u žargonu 'praktičan, unosan posao'. Šimundić u svom Rječniku suvišnih tudica predlaže hrvatske istoznačnice: *trgovanje, trgovina, posao, poslovanje, poslovnost, poslovni život, poslovni rad; obrt; tvrdka; zaposlenost; zadaća, poziv, zvanje; djelo*.

Filipović u rječniku anglicizama bilježi da Websterov engleski rječnik navodi osamnaest značenja riječi *business*, od kojih u hrvatskom *biznis* zadržava tri: 'unosan posao', 'industrijsko ili trgovačko poduzetništvo', 'posao u koji je obič-

47 U ovom značenju riječ *boutique* može se upotrijebiti i kao pridjev: *des robes boutique* (Robert, 1977., str. 211; *idem*, 1996., str. 254).

48 Usp. Klaić, 1988., str. 835. *Rečnik* dviju Matica (III., 1969., str. 280) navodi i specijalno značenje 'naprava za cijedenje ulja iz maslina', s citatom iz Nazora. U Omišu smo za 'šivaći stroj' zabilježili lik *makinja*.

49 *Macchina* u značenju 'automobil' zapravo je sinegdoha. Usp. Berruto, str. 117. Anić (1994., str. 454) navodi *mašina* ('stroj') između ostaloga u značenju 'motorno vozilo (ob. snažno)', uz primjer *jaka ~*. Dakle, slično onome što smo rekli za riječ *makina*.

50 V. o tome ovdje u nastavku § 10.2.

no uključena velika količina novca'. Uz posljednje značenje autor rječnika anglicizama u zagradi navodi da se ta imenica često javlja u izrazu *veliki biznis*. Na kraju dodaje da spomenuta riječ može ponekad imati pejorativno značenje 'nepošten, prljav posao'. To je značenje koje smo i mi uočili kao novost u odnosu na izvornu englesku riječ. Dakle, 'unosan' i 'nepošten, prljav' semovi su koji posebno odlikuju posuđenicu *biznis*, za razliku od »obične« hrvatske riječi *posao*.

Veliki *Brockhaus Wahrig Deutsches Wörterbuch* tumači nam da je *Business* »profitorientiertes Geschäft, Geschäftsleben«, a usmjerenost na dobit proizlazi i iz primjera koji slijedi: *wenn es ums ~ geht, kennt er keine Skrupel*.

6.1. Ne treba nas čuditi što stranoj riječi, koja još nije posve integrirana u sustav jezika primatelja, značenje katkada varira. Sjetimo se da status kompromisne replike u fonologiji i morfologiji također karakteriziraju alternativni oblici.⁵¹

Juice, džus, đus

7.0. Dok je u engleskom *juice* 'tekućina', 'umak' i općenito 'sok', kod nas se *džus*, *đus* ili grafemski još uvijek neadaptirano *juice* odnosi samo na voćni sok, i to ne bilo koji, nego samo gusti sok od agruma: gotovo isključivo od naranče, vrlo rijetko od limuna, a jednom sam čula kako je gost bio iznenađen kad je naručio džus, a dobio sok od grejpa.

Klaićev rječnik navodi značenje koje ta imenica ima u engleskom ('sok voća i sl.', 'tekućina'). Anić bilježi restrikciju kojom se broj značenja iz jezika davatelja svodi na jedno: 'voćni sok'. Aktualno — specijalizirano značenje posuđenice *džus* naši rječnici ne registriraju.

Krsto Spalatin nas neizravno upozorava: »'Limunada' (a i 'oranžada') toliko se izvitoperila umjetnim aditivima, da se stvaraju novi izrazi za prirodni voćni sok: nj. *Zitronen naturell*, tal. *spremuta di arancio*, frc. *orange pressée*, eng. *fresh orange juice* itd.«⁵² Je li nama džus naziv za »neizvitoperenu« narančadu ili limunadu?

U njemačkom je *juice* »meist ungesüßter Saft aus rohem Obst od. Gemüse«, a u norveškom ta riječ znači 'gusti voćni sok', dok se hibridna složenica *appelsinjuice* prevodi na hrvatski kao *sok od naranče*.⁵³ Mi najvjerojatnije ne bismo rekli *džus od naranče* ili *narančin džus*, jer to osjećamo pomalo kao tautologiju. Nikako ne kažemo *džus od marelice*, nego *gusti sok od marelice*.

7.1. Filipović u svom rječniku anglicizama tumači da je *džus*, *đus* ili *juice* 'sok iscijeđen iz voća ili povrća (npr. naranče)', 'umjetno proizveden voćni sok (ponekad i u složenicama: *orange—votka—*)'. Premda nije zabilježeno specijalizirano značenje o kojemu smo govorili, primjeri u zagradama ilustriraju upravo to značenje.

51 Usp. Filipović, 1986., §§ 2.5.1., 6.2.4.1. i *passim*.

52 Cit. Spalatin, 1991., str. 528–529, s. v. *limun*.

53 Usp. *Brockhaus Wahrig*, III., 1981., str. 830; Bakker et al., 1990., str. 227.

Polazeći od navedene složenice *orange-juice*, pomišljamo da je u hrvatskom možda riječ o elipsi, pri čemu »l'un des deux mots s'efface en léguant sa signification à son voisin«. ⁵⁴ Prvi dio složenice (*orange*) ispušten je, a preostala riječ (*juice*, *džus*, *đus*) preuzela je cjelokupno značenje. Tako je došlo do semantičke specijalizacije imenice *džus*, kojom smo protumačili njezino najčešće značenje ('gusti sok od naranče'). Zaista, ako malo bolje promislimo, »la forme normale de la spécialisation est le raccourci et l'ellipse«. ⁵⁵

Bevanda i konšerva

8.0. Iz hrvatskih dijalekata uz more talijanizam *bevanda* ('razvodnjeno vino') ušao je i u književni jezik. ⁵⁶ Benešić za taj »napitak miješanog vina s vodom« navodi sinonim *polovnik*, a Anić posebno objašnjava da je *bevanda* »vino primorskog podneblja kojem je radi lakoće, probavljivosti i boljeg gašenja žedi dodana prikladna količina vode«. ⁵⁷ Posuđenici *bevanda* suženo je značenijsko polje u odnosu na izvornu talijansku riječ koja označava bilo koji napitak. *Bevanda* nije samo »slabo bijelo vino, polovnik« — kako objašnjava Skok u Etimološkom rječniku, jer Dalmatinci često piju baš crno vino pomiješano s vodom.

Dodajmo da Klaić kao prvo navodi značenje 'vino dobiveno izluživanjem kome s vodom', kao drugo 'vino miješano s vodom, polovnik, činger', ali pod istim brojem i ovaj put navodi općenito značenje koje *bevanda* ima u talijanskom, a ne u hrvatskom: 'napitak, piće uopće'.

8.1. Riječ *bevanda* registrirana je u spomenutom specijaliziranom značenju u Boerijevu *Dizionario del dialetto veneziano*, u Rosamanijevu, kao i u Miottovu rječniku dalmatinskoga mletačkoga dijalekta. Na književni talijanski možemo je prevesti kao *vinello*, *acquerello*, *vinarello*, *acqua pazza*. Uočavajući razliku u značenju, Rosamani smatra potrebnim objasniti u zagradi: »it. lett. bevanda è quel che è fatto per esser bevuto, sia per levarsi la sete, sia per medicina«.

Kako su hrvatski i mletački bili više stoljeća na našoj obali u blisku dodiru, katkad nije lako zaključiti je li riječ o specijalizaciji posuđenice u hrvatskom ili o imenici koja je bila specijalizirana već u mletačkom. Premda je hrvatski od svojih romanskih susjeda riječi najčešće posuđivao, neosporno je da su u snažnoj jezičnoj interakciji i hrvatski leksički elementi prodirali u mletački.

9.0. U sljedećem slučaju semantičku promjenu možemo protumačiti elipsom, ⁵⁸ do koje je također moglo doći bilo u hrvatskom bilo u mletačkom. Riječ je o imenici *konšerva*, koja se u Dalmaciji upotrebljava u metonimijskom značenju 'koncentrirani sok od rajčice'. Ullmann je zapazio: »C'est surtout la frontière entre la metonymie (contiguité des sens) et l'ellipse (contiguité des noms

54 Ullmann, 1952., str. 290.

55 *Id.*, str. 251. Usp. ovdje u nastavku § 9.0.

56 Usp. *Rječnik* dviju Matice, I., 1967., str. 167.

57 Usp. Benešić, 1985., str. 94; Anić, 1994., str. 38.

58 O specijalizaciji putem elipse v. ovdje § 7.1.

dans la phrase) qu'il est souvent difficile à établir», te zaključuje da je počesto riječ o »le jeu conjoint des deux types d'associations«.⁵⁹

Iako smo pomislili da je do suženja moglo doći u hrvatskom, ipak zaključujemo da je ta elipsa preuzeta iz mletačkoga dijalekta. Naime, Rosamani tumači da je prvo značenje imenice *conserva* 'conserva de pomodoro, de pomi, de sufini (la polpa estratta e trattata in modo che si conservi)'. Budući da je posuđenica ušla u hrvatski dijalekt samo u značenju 'conserva de pomodoro', to bi bila restrikcija u broju značenja metonimijske elipse iz jezika davatelja. *Lo Zingarelli Gigante* bilježi da se u talijanskom *conserva* može upotrijebiti apsolutno upravo u značenju 'conserva di pomodoro'. Ne čudi nas da je došlo do elipse i specijalizacije značenja, s obzirom na to da se ta riječ često izgovara: koncentrat rajčice uistinu je »čest dodatak mnogim jelima mediteranske kuhinje« — kako bilježi Anić u zagradi uz regionalizam *konšerva* u drugom izdanju svoga rječnika.

III. Rasprava

10.0. Ugled koji strani jezik uživa nedvojbeno je važan poticaj jezičnome posuđivanju: »If one language is endowed with prestige the bilingual is likely to use what are identifiable loanwords from it as a means of displaying the social status which its knowledge simbolizes«.⁶⁰ To se odnosi i na najobičnije riječi poput *friend* 'prijatelj'.

10.1. Leksikolozi s pravom u prestižu jezika davatelja vide uzrok semantičke amelioracije: »'amelioration' (...) is understood as the acquisition of more 'noble' connotations, an aura of dignity or reputation«.⁶¹

Neprijeporno je da strana riječ ima posebnu »auru«. Značenje joj je često — napose u žargonu — jače nego domaćoj riječi jer je ekspresivnije. Već smo spomenuli da *makina* i *biznis* nisu isto što i *macchina* ('automobil') i *business* ('posao'). *Imidž* je također pregnantnije od engleskoga *image*. Dudenov rječnik nam otkriva da isto vrijedi i za anglicizam *image* u njemačkom jeziku. Značenje mu je '[idealisiertes] Bild von jmdm.', a hibridna složenica *Imagepflege* analogno tome znači 'das Bemühen um ein günstiges Bild von sich in der Öffentlichkeit'.⁶² Dakle, ne bilo kakva slika, već idealizirana i povoljna.

Semantička amelioracija otkriva nam i zašto je u bibliotekarskoj hijerarhiji bibliotekar nadređen knjižničaru.

10.2. No, neka nas ne čudi interpretacija posuđenice *biznis* kao pejorativa. I u suvremenom francuskom jeziku, gdje *business* znači 'commerce, affaires', *fai-*

59 Ullmann, 1952., str. 291.

60 Weinreich, 1953., str. 59–60.

61 Hope, 1971., str. 658.

62 Usp. Duden, 1996., str. 753. *Brockhaus Wahrig* (III., 1981., str. 712) navodi i drugo značenje, koje također upućuje na brižno stvorenu (pozitivnu) sliku: 'das durch Werbung u. Public Relations von einem Personenkreis, einer Sache in der Öffentlichkeit erzeugte Bild'.

re du business odnosi se na »des affaires plus ou moins licites«. ⁶³ Ako su poslovi manje–više zakoniti, znači da nisu baš uvijek posve u skladu sa zakonom. U istom Robertovu rječniku izrijekom je označena kao pejorativna (*pej.*) upotreba u izrazu *charité business* 'ensemble des opérations auprès du public à des fins caritatives'. U vezi s afektivnom vrijednosti stranih riječi Ullmann bilježi kako *business*, »descendu dans l'argot, est devenu synonyme de 'prostitution'«, a tu pejoraciju značenja pripisuje ksenofobiji. ⁶⁴

Naime, značenje ne mora uvijek biti »poboljšano«, ali treba znati da ni pogrdno značenje — nije neutralno. Kao što kaže Hope: »Prestige and the influences which foster semantic deterioration are not incompatible phenomena. On the contrary. Both represent the same element of a dual polarity, the opposite sign being apathy, non-interference«. ⁶⁵

10.3. U svjetlu Hopeovih riječi postaju jasnije posudenice poput *bos* (engl. *boss*), ⁶⁶ što je u hrvatskom gotovo isto što i *big boss*, tj. ne svaki šef, nego veliki, važan šef. U novom Pittanovu rječniku sinonima otkrivamo da u talijanskom značenje 'važna osoba' može čak prevagnuti nad značenjem 'šef'. Autor navodi kao moguće istoznačnice imenici *boss*: *personaggio, padreterno, personalità, magnate, notabile, barone (fig.), vip (ingl.)*. ⁶⁷

Spomenut ćemo značenjsku nijansu koju uz ovaj anglicizam ističe veliki Zingarellijev rječnik. Naime, u talijanskom se ta riječ upotrebljava naročito za šefa koji se ponaša bahato i samovoljno. ⁶⁸ Pittano u tome značenju (*spreng.*) navodi sinonim *caporione*.

Zanimljivo je da Filipović ilustrira upotrebu posudenice *bos* izrazom *gangsterski bos*. Očito smo skloni toj imenici pripisivati negativne konotacije. I Zingarelliju je prvi navedeni primjer *i boss della mafia*.

Posudenica *boss* u talijanskom elipsom dobiva i uže značenje ('voda mafije'), za koje Pittano nabraja sinonime: (*di mafia*) *capobastone, capomafia, padrino*.

U novom talijanskom rječniku *DISC* autora Sabatinija i Colettija kao prvo značenje posudenice *boss* navedeno je 'capo, spesso tirannico e capriccioso, di un' organizzazione, perlopiù malavitoso, criminale' (*i boss della malavita, della finanza; l'arresto del boss*); drugo je označeno kao šaljivo (*estens. scherz.*): 'dirigente, spec. arrogante e spocchioso' (sinonim *principale*), npr. u rečenici *ti vuole il boss*.

⁶³ Usp. Robert, 1996., str. 274.

⁶⁴ Usp. Ullmann, 1952., str. 171.

⁶⁵ Hope, 1971., str. 659.

⁶⁶ Filipović (1990., str. 107) bilježi da se u hrvatskom *bos* (varijante *bas* i *boss*) upotrebljava kolkvijalno u značenju 'poslodavac, šef', te navodi izraz *gangsterski bos*.

⁶⁷ Usp. Pittano, 1998., str. 130. To je značenje navedeno kao treće. Prvo, osnovno značenje preuzeto je iz engleskoga (sin. *capo, capoccia, padrone, dirigente, chairman*). Drugo značenje je pogrdno (*spreng.*). O njemu, kao i o posljednjem značenju ('voda mafije') govorimo u nastavku.

⁶⁸ *Lo Zingarelli Gigante*, 1993., str. 239: *boss* 'capo, padrone, spec. se si comporti con arroganza e arbitrio': *i b. della mafia, il b. dell'azienda, i b. dell'industria chimica*.

10.4. Govoreći o afektivnim razlikama koje postoje između sinonima Ullmann primjećuje: »Les nuances péjoratives ou amélioratives contribuent également à la différenciation entre synonymes. (...) Les effets d'évocation ajoutent aux synonymes une infinie variété de nuances.«⁶⁹ Hope je zapazio da su talijanizmi u francuskom i galicizmi u talijanskom katkad samo prividno istoznačni izvornim francuskim ili talijanskim riječima. »On most occasions what we find is not synonymy proper, but homonymy or near-synonymy. (...) Frequently one word of an apparently synonymous pair may appropriately be used in emotive or subjective contexts whereas the other may not.«⁷⁰

10.5. Čini nam se da ni *keš* (engl. *cash*) nije svaka gotovina, nego ponajviše velika novčana gotovina.⁷¹ U našem rječniku anglicizama zabilježen je nominalni glagol nastao sekundarnom adaptacijom, *keširati* 'zaraditi, primiti gotov novac, osobito veliku količinu', 'unovčiti (nešto)'.⁷² Ističemo ono »osobito veliku količinu«, jer smo uočili da je upravo taj sem često prisutan i u značenju riječi *keš*.

10.5.1. U hrvatskom postoji i hibridna riječ *kešovina*, koja u žargonu znači isto što i *gotovina* odnosno *keš*. Ne nalazimo je u Filipovićevu rječniku anglicizama, ali je uvrštena u drugo izdanje Anićeva rječnika. Spomenuta hibridna tvorba nastala je tako da je posuđenica *keš*, koja se sastoji od tri fonema (*konsonant+vokal+konsonant*), u riječi *gotovina* zamijenila početni trifonemski segment /got/ (u kojemu također nalazimo slijed *konsonant+vokal+konsonant*).

11.0. Opći rječnici najčešće ne registriraju brojne posuđenice koje se javljaju u žargonu, a još manje njihovo konotativno značenje koje uvijek otkriva stav suprotan apatiji. Klaić je u Rječniku stranih riječi zabilježio *bos* i *keš* (u neutralnom značenju), u Šimundićevu Rječniku suvišnih tudica nalazimo *keš*, Anić je u drugo izdanje (1994.) svoga općega rječnika uvrstio *keš* i *kešovina*, a u trećem izdanju iz 1998. dodao je i *bos*. *Makina* u značenju 'automobil' naši leksikografi posebno ne navode. Samo Klaić, nakon prvoga značenja 'stroj, mašina, sprava', koje odgovara osnovnomu značenju talijanske riječi *macchina*, i drugoga 'šivaći stroj', o kojemu smo govorili, tumači da je to »često i naziv za avion, lokomotivu, automobil i dr.«. U Filipovićevu rječniku anglicizama nalazimo sve anglicizme o kojima smo govorili osim hibrida *kešovina*.

Podsjećajući na Pascalovu misao »le coeur a ses raisons que la raison ne connaît point«, Deroy govori o psihološkim razlozima leksičkoga posuđivanja takozvanih »emprunts de luxe«, koji su u jeziku »des éléments particulièrement changeants«.⁷³ Spomenuta promjenjivost, koja posebno karakterizira žargon, objašnjava zašto te posuđenice često nisu uvrštene u opće rječnike. Ako su

69 Ullmann, 1952., str. 182.

70 Navedeno iz Hope, 1971., str. 670. usp. *id.*, poglavlje »Synonymy and Near-Synonymy«, str. 668–677.

71 U francuskom i u talijanskom *cash* je i prilog: fr. *payer cash*, tal. *pagare cash* ('platiti u gotovini'). Usp. *Petit Larousse illustré*, 1974., str. 173; Zingarelli, 1993., str. 311.

72 Filipović, 1990., str. 114, s. v. *cash*.

73 Deroy, 1956., str. 186, u poglavlju *Raisons de coeur*, str. 171–187.

pak uvrštene, u novim izdanjima treba obratiti posebnu pozornost na promjene njihova značenja.

11.1 Primjerice, u francuskom je *business* najprije imalo općenito značenje 'travail'. U Robertovu rječniku iz 1977. uz to značenje stoji odrednica *vieux*, a navedena su dva suvremena značenja (*mod.*): 'affaire embrouillée' (*Qu'est-ce que c'est que ce business* ili *business*?) i 'chose, truc' (*Passe-moi ce business-là*).⁷⁴ Oba značenja, koja su prije dvadeset godina bila suvremena, danas su zastarjela, pa u izdanju iz 1996. Robert uz njih bilježi *vieilli*, dodajući suvremeno značenje (*mod.*) koje smo ovdje već naveli (u § 10.2.).

Pittano je u talijanski rječnik sinonima iz 1995. uvrstio anglicizam *boss* samo u osnovnom značenju. Sinonimi su mu: *capo*, *capossia*, *padrone*, *dirigente*, *chairman* (*ingl.*). Dvije godine kasnije smatrao je potrebnim u novo izdanje dodati najnovije uporabe o kojima smo govorili (u § 10.3. i bilj. 67).

11.2. Kao što rekosmo, za strane riječi vezane su posebne konotacije. To ima na umu Luca Serianni kad u svojoj talijanskoj gramatici u poglavlju o pluralu stranih riječi napominje: »Talvolta l'uso di un termine straniero non adattato può rispondere all'esigenza di evocare con precisione un ambiente o una situazione.«⁷⁵ Za ilustraciju navodi izraz *nelle vaste halls dei buildings*.⁷⁶ Dakako da bi se engleske riječi mogle zamijeniti talijanskima, no Serianni primjećuje da kad bismo napisali *nelle ampie sale d'ingresso dei grattacieli*, »la frase acquisterebbe in trasparenza ma perderebbe in efficacia«.

IV. Zaključne opaske

12.0. Primjeri koje smo navodili pokazuju specijalizaciju značenja stranih riječi odnosno posuđenica na razini književnoga jezika, dijalekta ili žargona. Vidjeli smo da im značenje može varirati, što pokazuje da još nisu posve integrirane u jezik primatelj. Mnoge takve riječi, napose one iz žargona, koje su trenutno u modi, odnosno »in«, iščeznut će iz upotrebe. No, takva sudbina može zadesiti i posuđenice koje su potpuno prilagođene sustavu hrvatskog jezika: riječ *butika*, koju nalazimo kod Šenoe i Matoša, danas se više ne čuje.⁷⁷

12.1. Leksičko posuđivanje počinje u govoru, a ako je uspješno, prelazi u jezik.⁷⁸ Doista, kad posuđenica uđe u *langue*, znači da se uspjela nametnuti, pa više ne predstavlja nikakav »luksus«. Zato se možemo složiti sa Žarkom Muljačićem kad kaže: »Tutti gli imprestiti che si sono imposti sono necessari (perché sinonimi veri e propri non esistono) e pertanto va abbandonata la classifi-

74 Usp. Robert, 1977., str. 227. *Petit Larousse* iz 1974. (str. 146) bilježi značenje 'travail' i 'affaire compliquée', ali ne napominje koje je značenje staro a koje novo.

75 Serianni, 1991., str. 150.

76 Serianni uzima primjer iz Argan, G. C., *L'arte moderna 1770/1970*, Firenze, Sansoni, 1970.

77 Vjerojatno je zato nema u Anićevoj rječniku (1994., str. 75), gdje su zabilježene natuknice *butiga* i *butik*.

78 Usp. Muljačić, 1971., str. 307.

cazione in *imprestati di lusso (di moda)* (o *non-tecnicismi*) e *imprestati di necessità* (o *tecnicismi*)». ⁷⁹

12.2. Vidjeli smo da konotacije koje prate stranu riječ — dakle onu koja se još nije »nametnula« kao posuđenica — ne moraju svim govornicima biti iste. Govoreći o kompromisnoj replici, Filipović tumači: »Postoji osim toga i društvena dimenzija: repliku moraju preuzeti i drugi govornici, a ne samo onaj tko ju je prvi upotrijebio. To bi bio prijelaz iz upotrebe u govoru (*speech* — *parole*) u stalnu upotrebu u jeziku (*language* — *langue*)«. ⁸⁰

12.3. Ali, i kad su posrijedi u jeziku prihvaćene posuđenice, znalci stranih jezika počesto poistovjećuju njihovo značenje sa značenjem riječi u izvornome jeziku. ⁸¹ Zato valja obratiti posebnu pozornost na strane riječi odnosno posuđenice koje su uslijed suženja broja značenja i semantičkog polja postale lažni parovi riječima iz jezika iz kojega su preuzete, ili čak iz više jezika u kojima nalazimo istu riječ s različito adaptiranim značenjem.

12.4. Naime, za funkcioniranje jezika nije važno iz kojega je jezika posuđenica potekla, koji je jezik davatelj, a koji posrednik, već je važno poznavati razlike u značenju koje takve riječi u raznim jezicima posjeduju. Takav je slučaj s takozvanim internacionalizmima ili europeizmima, kojima je značenje ustaljeno jer su davno prestali biti strane riječi, te su se kao posuđenice integrirale u određeni jezik. Poznato je kako riječ *student* u hrvatskom, kao i u njemačkom (*Student*) i francuskom (*étudiant*) — za razliku primjerice od engleskoga (*student*), talijanskoga (*studente*) ili španjolskoga (*estudiante*) — ne znači naprosto 'učenik', nego 'učenik na višoj, visokoj školi ili fakultetu'.

12.5. Osim toga, treba stalno imati na umu da se značenje neprestano mijenja. Navest ću tri primjera.

12.5.1. Do naših dana, dok nismo imali svoju državu, *emigrant* je u hrvatskom najčešće značilo isto što i *politički emigrant*, tj. 'osoba koja napušta domovinu iz političkih razloga'. Ovakav se naslov pojavio u Večernjem listu prije petnaestak godina:

79 *Idem*, str. 305–306. Proučavajući leksičke posuđenice u romanskim jezicima, Goddard (1969., str. 345) zaključuje: »everything points to all the loans in question being necessary ones«.

80 Filipović, 1986., § 2.2.3.

81 To je razlog što, kako smo već uočili, Klaić u svom Rječniku stranih riječi uz pojedine posuđenice koje u uobičajenoj upotrebi predstavljaju lažni par stranih riječi, zapisuje i značenje istovjetno onome u jeziku davatelju (npr. uz natuknice *biznis* i *bevanda*).

Riječi *emigrirati*, *emigracija*, *emigrant*, *emigrantski* bila su obilježene semom 'politički negativno', pa se izbjegavala njihova uporaba u neutralnom značenju, koje imaju *iseliti se*, *iseljeništvo*, *iseljenik*, *iseljenički*. Nestankom političke emigracije termin *emigrant* mogao bi ponovo zadobiti neutralno značenje 'iseljenik', koje odgovara etimološkom.⁸²

12.5.2. Kazali smo da u hrvatskom *bevanda* (tal. 'piće') označava vino pomiješano s vodom. No, u Hrvatskoj Enciklopediji zapisano je i drugo značenje: 'piće dobiveno iz komine izluživanjem vodom, kominjak'.⁸³ To je značenje navedeno kao prvo u Klaićevu rječniku (v. ovdje § 8. 0.), a u Enciklopediji Leksikografskog zavoda također je prvo zapisano: 'piće dobiveno vrenjem otopine vode i šećera na svježe isprešanom komu grožđa'.⁸⁴ Taj napitak koji se očito nekoć pio u Dalmaciji i Hrvatskom primorju, naročito za ljetne žege, kao i razvodnjeno vino — danas više nije tipično piće primorskog podneblja. Zato *bevanda* u naše dane ima samo jedno specijalizirano značenje.

12.5.3. Španjolski rječnik bilježi da se značenje posudenice *boutique* ('tienda especializada donde se venden prendas de vestir de moda') proširilo na bilo koju biranu trgovinu ('tienda selecta de cualquier ramo').⁸⁵ I kod nas smo već mogli naići na *butik* ili *boutique* sireva — specijaliziranu prodavaonicu biranih vrsta sira.⁸⁶ Ne zaboravimo da je, prije semantičke specijalizacije o kojoj smo govorili, galicizam *boutique* (ili *butika*) u hrvatskom bio istoznačan talijanizmu *butiga* (v. § 4.3.). Prema Leksikonu Minerva, tiskanom 1936., *boutique* je značilo 'dućančić', 'krčma', kao i *butiga*.

12.6. Značenje posudenica često se mijenja i proširuje zbog stalnih kontakata s jezikom davateljem, a još više s jezicima u kojima dotična riječ (iste etimologije, formalno veoma slična) ima drugačije značenje. Kao što je već rečeno, kad se posudenica uklopi u sustav jezika primatelja, ponaša se kao svaka druga riječ.

Poznat je primjer kanadskoga francuskoga, gdje *introduire* (*quelqu'un*) pod utjecajem engleskoga *to introduce* (*someone*) dobiva značenje francuskoga *présenter*.⁸⁷ Ako Hrvati — poznavatelji talijanskoga jezika često upotrebljavaju ri-

82 Spalatin (1990., str. 359) navodi da hrv. *emigrant* ima oba značenja: (1) 'iseljenik, tj. osoba koja se seli iz domovine, da se nastani u drugoj zemlji' i (2) 'izbjeglica, tj. osoba koja bježi iz domovine, osobito iz vjerskih ili političkih razloga, s nadom da će se u nju vratiti'. Isto i *Rječnik* dviju Matica (1967., str. 680) i Anić (1994., str. 183).

83 *Hrvatska Enciklopedija* (1941., str. 462) podrobno tumači: »u Dalmaciji i Hrv. Primorju izraz za piće dobiveno dolijevanjem vode u vino, ili iz komine izluživanjem vodom (→kominjak). Pije se naročito za ljetne žege«. *Rječnik JAZU* (1880.–1882.) nema natuknice *bevanda*. I Rosamani (1958., str. 88) kao drugo značenje navodi 'vinello', što je *acqua passata per le vinacce* (Zingarelli, 1963., str. 1756).

84 Usp. *Enciklopedija Leksikografskog zavoda*, 1955., str. 471.

85 Usp. *El Vox Mayor*, 1997., str. 168. *Vox* iz 1967. još nema natuknice *boutique*.

86 Prije nekoliko godina u Ulici Nikole Tesle u Zagrebu.

87 Usp. Hope, 1971., str. 644. Govoreći o semantičkom kalku, Ullmann (1967., str. 265) objašnjava da su u jeziku europskih doseljenika u SAD-u spomenuto značenje dobili, osim francuskoga *introduire* u Louisiani i Kanadi, također i talijanizmi *introdurre* i portugalski *introduzir*, »riproducendo così la polisemia dell'inglese *introduce* [*introdurre*–*presentare*]«.

ječ *kolaborirati*, *kolaboracija* u općenitom značenju koje imaju talijanski *collaborare*, *collaborazione* ('suradivati', 'suradnja'), negativne konotacije⁸⁸ koje ti termini imaju u hrvatskom mogu se izgubiti. Govoreći o talijanskom u kontrastivnoj perspektivi, Muljačić dolazi do općenitoga zaključka: »Siccome le lingue europee di tutte le famiglie stanno subendo sempre più gli effetti di una convergenza lessicale (e di altro tipo) si può prevedere che gli studi di LC [linguistica contrastiva] anche fra lingue europee eterofamiliari diventeranno sempre più problematici«.⁸⁹

U talijanskom *conforti* može imati značenje engleske riječi *comforts* 'udobnosti', ali čuva i svoja stara značenja.⁹⁰ Za razliku od ove riječi — objašnjavaju dalje Dardano i Trifone — glagol *autorizzare* preuzeo je značenje francuskoga *autoriser* ('permettere'), izgubivši staro značenje ('rendere autorevole').⁹¹

Uočavamo da je danas posebno jak utjecaj engleskoga. Noviji talijanski rječnici bilježe glagol *realizzare* u značenju engleskoga *to realize* 'shvatiti' (npr. *realizzare l'importanza di un avvenimento*).⁹² Isti semantički kalk nalazimo u francuskom (npr. *réalisez-vous ce que vous dites?*), premda Robertov rječnik još uvijek napominje da je to »emploi critiqué«.⁹³ Zanimljivo je da je engleski glagol *to realize* zapravo posuđenica iz francuskoga.⁹⁴ U engleskom je uz staro dobio i novo značenje, koje je zatim preuzeo francuski glagol *réaliser*. Dva su jezika zamijenila uloge: primatelj je postao davatelj i obratno. Osim toga, talijanski i francuski mogli su se i međusobno »podupirati« u toj uporabi glagola *realizzare* i *réaliser*.

Posljednjih desetljeća (prema rječniku *DISC* od 1966. godine) u talijanskom *immagine* kao semantička posuđenica pokriva značenje engleske riječi *image* o kojemu smo govorili (npr. *attenta cura della propria immagine, una questione*

88 Za razliku od Klaića (1988., str. 704), koji tumači da *kolaborirati* znači 'suradivati', Anić (1991., str. 267) bilježi da taj glagol prema kontekstu često ima negativne konotacije.

89 Muljačić, 1991., str. 246.

90 Usp. Dardano — Trifone, 1995., str. 504. Autori navode pluralni oblik koji se doista u tome značenju češće javlja. No, u talijanskom se koristi i engleska riječ *comfort* (*un albergo con tutti i comforts* — De Felice-Duro, 1974., str. 438), a *DISC* (1997., str. 556) bilježi u najnovije vrijeme i francusku *confort* (dat. 1989.).

91 Usp. i Hope, 1971., II., str. 468–9. Ako i nije sasvim jasno je li taj glagol galicizam, Hope zaključuje da barem imenica *autorizzazione* »can be attributed to the influence of French, and so also can the rise in frequency of the use of the verb during the early 19th century«.

92 Zingarelli 1963. (str. 1306) još ne registrira to značenje, kao ni De Felice — Duro 1974. (str. 1626). *Dizionario Garzanti* zabilježio ga je već 1965. (str. 1413). Devoto i Oli 1967. (II., str. 740) osim toga napominju da je to značenje preuzeto iz engleskoga. U izdanju iz 1971. Zingarelli ga označuje kao *neol. fig.*, a 1984. (str. 1555) kao *fig.* *Lo Zingarelli Gigante* 1996. (str. 1490) tumači da je u figurativnom značenju taj glagol anglicizam.

93 Usp. Robert, 1977., str. 1617; *idem*, 1966., str. 1879. Za razliku od Roberta, *Petit Larousse* (1974., str. 864) ne stavlja takvu napomenu i ne bilježi da je to značenje preuzeto iz engleskoga. Ullmann (1967., str. 273) kaže da spomenuti semantički kalk može dovesti do zabune ili komične situacije, kao npr. u rečenici: »L'État-Major français a pleinement réalisé les intentions ennemies« (cit. iz K. Nyrop, »Réaliser«, *Melanges de philologie et d'histoire offerts à M. A. Thomas*, Paris, 1927., str. 319–22).

94 Usp. *The Oxford Dictionary*, 1996., str. 743.

d'immagine). Kao što je poznato, semantičkim kalkom riječ preuzima novo značenje od strane riječi s kojom ima neko zajedničko značenje, bez obzira na to jesu li one formalno slične ili su posve različite. No, formalna sličnost nedvojbeno pogoduje ovom postupku, kojim dolazi do semantičkog izjednačavanja takvih riječi. Zato je moguće da se posuđenica i naknadno poveže sa svojim modelom u jeziku davatelju, a model joj mogu postati i riječi drugih jezika — formalno veoma slične ili čak identične — koje nemaju istovjetno značenje, ili se u nekom značenju češće koriste (usp. *hendikepiran* 'invalidan', §§ 2.2., 2.3.).

Može doći do zamjene uloga jezika davatelja i primatelja, a nije uvijek lako utvrditi odakle je neka semantička novina potekla (usp. *boutique*, § 4.7.).

Jezici preuzimaju jedni od drugih riječi i značenja ili slijede zajednički model. Katkad nezavisno nađu ista rješenja, od kojih bi se možda neka i izgubila da nema međujezične »potpore« (o značenju posuđenice *biznis* usp. § 6.0., *imidž* — § 10.1., *bos* — § 10.3.).

Usljed takvih semantičkih promjena i interferencija leksički lažni parovi postaju pravi parovi, što doprinosi internacionalizaciji odnosno konvergenciji leksika europskih jezika.

Navedena djela

- Almeida Costa, J.–Sampaio e Melo, A., *Dicionário da língua portuguesa*, 7.^a edição revista e ampliada, Porto 1997;
- Anić, V., *Rječnik hrvatskoga jezika*, prvo izdanje, Zagreb 1991; drugo, dopunjeno izdanje, Zagreb 1994; treće, dopunjeno izdanje, Zagreb 1998;
- Babić, S., *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku. Nacrt za gramatiku*, Zagreb 1986;
- Bakker, B. et alii, *Norsk–serbokroatisk ordbok*, Oslo 1990;
- Benešić, J., *Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od Preporoda do I. G. Kovačića*, vol. I., Zagreb 1985; vol II., Zagreb 1986;
- Berruto, G., *La semantica*, Bologna s. a.;
- Boerio, G. *Dizionario del dialetto veneziano*, Venezia 1829;
- Bréal, M., *Essai de sémantique. Science de significations*, septième édition, Paris 1924;
- Brockhaus Wahrig Deutsches Wörterbuch*, Zweiter Band, Dritter Band, Wiesbaden–Stuttgart 1981;
- Dardano, P.–Trifone, M., *Grammatica italiana con nozioni di linguistica*, Bologna 1995 (prima edizione 1989);
- De Felice, E.–Duro, A., *Dizionario della lingua e della civiltà italiana contemporanea*, Firenze 1974;
- Deroy, L., *L'emprunt linguistique*, Paris 1956;
- Devoto, G.–Oli, G. C., *Vocabolario illustrato della lingua italiana*, vol. I–II, Milano 1967;
- DISC. Dizionario italiano Sabatini–Coletti, autori e direttori F. Sabatini–V. Coletti*, Firenze 1977;
- Dizionario Garzanti della lingua italiana*, Milano 1965;
- Dizionario Sansoni. Parte prima: Tedesco–italiano. Parte seconda: Italiano–tedesco*, dir. V. Macchi, Firenze 1982 (prima ediz. 1975);
- Duden Deutsches Universalwörterbuch*, 3., neu bearbeitete und erweiterte Auflage, Mannheim–Leipzig–Wien–Zürich 1996;
- El Vox Mayor. Diccionario general ilustrado de la Lengua Española*, nueva redacción dirigida por Manuel Alvar Ezquerro, basada en la obra del mismo título, revisada en sus sucesivas ediciones (1945, 1953, 1973) por Samuel Gili Gaya. Con in appendice *Il Nuovo vox — Dizionario*

- nario *Spagnolo-Italiano Italiano-Spagnolo* di Secundí Sañé e Giovanna Schepisi, Bologna 1997 (prima ediz. 1987);
- Enciklopedija Leksikografskog zavoda*, sv. 1, Zagreb 1955;
- Filipović, R., *Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku. Porijeklo — razvoj — značenje*, Zagreb 1990;
- Filipović, R., *Teorija jezika u kontaktu. Uvod u lingvistiku jezičnih dodira*, Zagreb 1986;
- Gabrielli, A., *Dizionario linguistico moderno. Guida pratica per scrivere e parlar bene*, nuova edizione riveduta e ampliata, Milano 1956;
- Goddard, K. A., »Loan Words and Lexical Borrowing in Romance«, u *Revue de linguistique romane*, Tome 33, 1969., str. 337–348;
- Hope, T. E., *Lexical Borrowing in the Romance Languages. A Critical Study of Italianisms in French and Gallicisms in Italian from 1100 to 1900*, I–II, New York 1971;
- Hrvatska Enciklopedija*, svezak II., Zagreb 1941;
- Jakić, B.–Hurm, A., *Hrvatsko ili srpsko-njemački rječnik s gramatičkim podacima i frazeologijom*, 6. izdanje, Zagreb 1989;
- Klaić, B., *Rječnik stranih riječi. Tudice i posuđenice*, priredio Ž. Klaić, Zagreb 1988;
- Leksikon Minerva. Praktični priručnik za modernog čovjeka*, Zagreb 1936;
- Le Petit Larousse. Dictionnaire encyclopedique en couleurs*, Paris 1993;
- Lexis. Dictionnaire de la langue française*, dir. J. Dubois, Paris 1975;
- Lo Zingarelli Gigante. Vocabolario della lingua italiana*, a cura di M. Dogliotti e L. Rosiello, dodicesima edizione, Bologna 1993;
- Lyons, J., *Introduction to Theoretical Linguistics*, Cambridge–London–New York–Melbourne 1979 (first published 1968);
- Meillet, A., *Linguistique historique et linguistique générale*, tome II, Paris 1938;
- Miotto, L., *Vocabolario del dialetto veneto-dalmata*, Trieste 1984;
- Muljačić, Ž., *Introduzione allo studio della lingua italiana*, Torino 1971;
- Muljačić, Ž., *Scaffale italiano. Avviamento bibliografico allo studio della lingua italiana*, Firenze 1991;
- Passerini Tosi, C., *Dizionario della lingua italiana*, Torino 1969;
- Petit Larousse illustré*, Paris 1974;
- Pittano, G., *Sinonimi e contrari. Dizionario fraseologico delle parole equivalenti, analoghe e contrarie*, prima edizione, Bologna 1995; seconda edizione, Bologna 1997 — ristampa 1998;
- Radoš, M., *Dicionário de sérvio e croata-português e português-sérvio e croata*, Porto s. a. [1997];
- Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika* (Matica srpska–Matica hrvatska), III, Novi Sad–Zagreb 1969;
- Regula, M.–Jernej, J., *Grammatica italiana descrittiva su basi storiche e psicologiche*, Bern 1965;
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, JAZU, dio I., Zagreb 1880–1882;
- Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika* (Matica hrvatska–Matica srpska), I–II, Zagreb–Novi Sad 1967;
- Robert, P., *Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*, Paris 1977;
- Robert, P., *Le Nouveau Petit Robert. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*, texte remanié et amplifié sous la direction de J. Rey-Debove et A. Rey, Paris 1996;
- Rosamani, E., *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella regione giuliano-dalmata quale essa era stata costituita di comune accordo tra i due stati interessati nel convegno di Rapallo del 12–XII 1920*, Bologna 1958;
- Seriani, L., *Grammatica italiana. Italiano comune e lingua letteraria*, seconda edizione, Torino 1991;

- Skok, P., *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, vol. I, Zagreb 1971;
- Spalatin, K., *Peterojezični rječnik europeizama. Kako se prevode hrvatske nepravde srodnice na engleski, francuski, njemački i talijanski i druge jezične poteškoće*. Zagreb 1990;
- Svensk-kroatiskt lexikon. Švedsko-hrvatski rječnik*, Uppsala 1994. (1. izd. 1985.);
- Šimundić, M., *Rječnik suvišnih tuđica u hrvatskomu jeziku*, Zagreb 1994;
- Tekavčić, P., *Grammatica storica dell'italiano*, Vol. III: *Lessico*, Bologna 1972;
- The Oxford Dictionary of English Etymology*, ed. by E. T. Onions, Oxford 1996 (First published 1966);
- Ullmann, S., *La semantica. Introduzione alla scienza del significato*, trad. A. Baccarani-L. Rosiello, secondo edizione, Bologna 1967 (prima ediz. italiana 1966); orig. *Semantics. An Introduction to the Science of Meaning*, Oxford 1962;
- Ullmann, S., *Précis de sémantique française*, Berne 1952;
- VOX, *Diccionario General Ilustrado de la Lengua Española*, segunda edición corregida y notablemente ampliada por D. S. Gili Gaya, reimpression, Barcelona 1967;
- Wahrig, G., *Deutsches Wörterbuch*, vollig überarbeitete Neuausgabe, Gütersloh 1981;
- Webster's New World Dictionary of the American Language*, Cleveland–New York 1976;
- Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged*, Springfield 1976;
- Weinreich, U., *Languages in Contact. Findings and Problems*, New York 1953;
- Whitlam, J. et alii, *Collins Portuguese Dictionary. English–Portuguese. Portuguese–English*, Glasgow 1997;
- Zingarelli, N., *Vocabolario della lingua italiana*, 8ª ediz., aggiornata ed annotata a cura del prof. G. Balducci, Bologna 1963; *idem*, decima edizione, rielaborata a cura di 109 specialisti diretti e coordinati da M. Dogliotti, L. Rosiello e P. Valesio, Bologna 1971; *idem*, undicesima edizione a cura di M. Dogliotti e L. Rosiello, Bologna 1984.

Note sulla specializzazione semantica dei prestiti

Nell'articolo vengono trattati alcuni esempi di specializzazione semantica dei prestiti in croato, che aprono inoltre la questione del miglioramento e del peggioramento di significato, della registrazione sui dizionari, dei falsi amici, nonché dell'ulteriore cambiamento di significato.

Ključne riječi: *strana riječ, posuđenica, adaptacija, jezik davatelj, jezik primatelj, značenje, semantička specijalizacija, hrvatski jezik*

Parole chiave: *parla straniera, prestito, adattamento, lingua donatrice, lingua ricevitrice, significato, specializzazione semantica, lingua croata*